

Ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafında rolu

Bilal Həsənli

Pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent, Əməkdar müəllim,
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti. Azərbaycan.
E-mail: bilalhasanli@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0002-6964-0546>

XÜLASƏ

Ulu öndər Heydər Əliyevin çoxşaxəli ictimai-siyasi fəaliyyətinin mühüm bir qolu ədəbiyyat və incəsənətlə bağlıdır. Keçmiş sovetlər məkanında fenomenal yaddaşı, xarizması ilə seçilən, xalqına sədaqətlə xidmət edən erudisiyalı şəxsiyyət, ümummilli lider Heydər Əliyev milli-mənəvi tərəqqidə ədəbiyyat və incəsənətə xüsusi önəm verirdi. O, ədəbiyyata və mədəniyyətə xalqın milli sərvəti, intellektual mülkiyyəti, özünəməxsusluğu ilə fərqlənən sənət incisi kimi yanaşırdı. Məqalədə ulu öndərin Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafında mühüm rolu, söz sənətimizə, klassik və müasir ədəbiyyatımızın görkəmli nümayəndələrinə, onların yaradıcılığına verdiyi böyük mənəvi dəyər öz əksini tapmışdır.

AÇAR SÖZLƏR

ədəbiyyat, milli, inkişaf, mənəvi, klassik

MƏQALƏ TARİXÇƏSİ

Göndərilib: 02.10.2024
Qəbul edilib: 14.11.2024

The Role of Great Leader Haydar Aliyev in the Development of Azerbaijani Literature

Bilal Hasanli

Doctor of Philosophy in Pedagogy, Associate Professor, Honored Teacher,
Azerbaijan State Pedagogical University. Azerbaijan.

E-mail: bilalhasanli@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0002-6964-0546>

ABSTRACT

An important branch of the great leader Haydar Aliyev's multifaceted social and political activity is related to literature and art. Haydar Aliyev, an erudite personality who served his people loyally, was distinguished by his phenomenal memory and charisma in the former Soviet Union, and national leader Haydar Aliyev attached special importance to literature and art in the national-spiritual progress. He treated literature and culture as the nation's national-spiritual wealth, intellectual property, and an art gem distinguished by its uniqueness. The article reflects the great leader's important role in the development of Azerbaijani literature, the great moral value he gave to our art of words, prominent representatives of our classical and modern literature, and their creativity.

KEYWORDS

literature, national,
development, spiritual,
classical

ARTICLE HISTORY

Received: 02.10.2024

Accepted: 14.11.2024

Giriş

Ulu öndər Heydər Əliyevin ölkəmizə rəhbərlik etdiyi dövr şair və yazıçıların geniş yaradıcılıq fəaliyyəti və bir çox istedadlı ədəbiyyatçıların yetkinlik çağına qədəm qoyduğu illərə təsadüf edir. Həmin illərdə Azərbaycanın görkəmli ədibləri Nizami, Füzuli, Nəsimi, C. Məmmədquluzadə, M. Ə. Sabir və digər sənətkarların yubileyləri, həmçinin UNESCO xətti ilə “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanının 1300 illiyi qeyd edilmişdir.

Ulu öndər dövlətlər və xalqlar, o cümlədən insanlar arasında dostluğun möhkəmləndirilməsində, ilk növbədə, ədəbiyyat və incəsənət müstəvisində keçirilən tədbirlərin əhəmiyyətinə xüsusi önəm verirdi.

O qeyd edirdi ki, xalqımız qədim tarixə və çoxəsrlik zəngin ədəbiyyata malikdir. Biz heç vaxt milli adət-ənənələrimizdən uzaqlaşmamışıq. XX əsrdə ədəbiyyatımız və mədəniyyətimiz ideya-estetik zirvəsinə çatmışdır. Ulu öndər şair və yazıçılarımızın öz əsərləri ilə Azərbaycan xalqında daim milli ruh oyatmağa çalışmasını ədəbiyyatın ən böyük xidməti adlandırmışdır. Milli özünüdərək, milli oyanış və dirçəliş prosesi xalqa, ilk növbədə, ədəbiyyatdan keçir.

Əsas hissə

Ulu öndərin rəhbərliyi dövründə ədəbiyyatımızda yeni inkişaf mərhələsinin başlanması

Dahi şəxsiyyət H. Əliyev deyirdi ki, *“elm üçün əlçatmaz olan zirvələri ədəbiyyat və incəsənət fəth edə bilir”*. Təsadüfi deyil ki, onun 1969-cu ildə respublika rəhbərliyinə gəlişi ilə Azərbaycan ədəbiyyatı, mədəniyyəti, incəsənəti yeni bir inkişaf mərhələsinə qədəm qoydu. Məhz ulu öndərin rəhbərlik etdiyi dövrdə Azərbaycanın Xalq yazıçıları Mirzə İbrahimov və Süleyman Rəhimova, Xalq şairləri Süleyman Rüstəm və Rəsul Rzaya, görkəmli bəstəkar Qara Qarayevə, məşhur dirijor və bəstəkar Niyaziyə, müğənni Rəşid Behbudova “Sosialist Əməyi Qəhrəmanı” fəxri adı və Dövlət Mükafatları təqdim edildi.

H. Əliyev qeyd edirdi ki, klassik irsimiz məharətlə təbliğ edilməli, bu mənəvi sərvətlərin öyrənilməsində xalqa yol göstərilməlidir. O, Füzuli, Mirzə Cəlil, Sabir kimi dahiləri bəyənməyən manqurtlara qarşı mübarizə aparmağı zəruri sayırdı. Buna, həmin dövrdə qəbul edilmiş “Bədii ədəbiyyat klassikləri əsərlərinin tədqiqini, nəşrini və təbliğini yaxşılaşdırmaq haqqında”, “Azərbaycanın böyük şair və mütəfəkkiri Nizami Gəncəvinin ədəbi irsinin öyrənilməsini, nəşrini və təbliğini yaxşılaşdırmaq tədbirləri haqqında”, “Azərbaycanın maarifpərvər şairi Mirzə Şəfi Vazehin yaradıcılıq irsinin öyrənilməsini gücləndirmək haqqında” və s. qərarlar əsaslı sübutdur. Bu qərarların

icrası yeni elmi və bədii əsərlərin yaradılmasını, klassik irsimizin məharətlə təbliğ edilməsini, bu mənəvi sərvətlərin öyrənilməsində xalqa yol göstərilməsini tələb edirdi.

Ulu öndər Heydər Əliyevin görkəmli şair, dramaturq Hüseyn Cavidin şəxsiyyətinə və bədii irsinə münasibəti bu baxımdan xüsusilə ibrətamizdir. 1981-ci ildə şairin cənazəsinin uzaq Sibirdən gətirilib Naxçıvanda – anadan olduğu doğma torpaqda dəfn olunması, məqbərəsinin ucaldılması, ev muzeyinin yaradılması, Gəncədə Nizami Gəncəvinin məqbərəsinin bərpaı, Şuşada M. P. Vəqifin məqbərəsinin ucaldılması və s. tədbirlər H. Əliyevin ədəbiyyat xadimlərinə olan ehtiram və diqqətinin bariz nümunəsidir.

O, xalqın tarixi ilə bağlı məsələlərə sənətkarın həssaslıqla yanaşması tələbini irəli sürür, bu məsələyə xüsusi önəm verərək hər bir sənətkarın öz xalqı qarşısında məsuliyyət daşdığını, əvvəlki nəsillərin istedadı, əməyi ilə yaradılmış bütün sərvətləri mənimsəmədən, araşdırmadan yeni mədəniyyət yaratmağın, əvvəlki təcrübəyə əsaslanmadan müvəffəqiyyətlə irəli getməyin mümkün olmadığını diqqətə çatdırırdı.

H. Əliyev zəngin dünyagörüşlü, ədəbiyyatı müasir tələblər baxımından qiymətləndirən lider kimi ədəbiyyatımıza, sənətkarlarımıza daim qayğı göstərmiş, milli ruhlu, yeni səsli, yeni məzmunlu əsərlərə qarşı yönələn haqsız hücumların qarşısını almışdır. Məsələn, vaxtilə yazıçı Mövlud Süleymanlının “Dəyirman” povesti nəşr olunanda istedadlı ədibə və həyatın sərt həqiqətlərini əks etdirən bu əsərə qarşı hücumların ardı-arası kəsilmirdi. H. Əliyev həmin povesti yüksək sənət nümunəsi kimi qiymətləndirəndən sonra təzyiqlər səngidi və onun ardınca sənətkarın digər bir əsəri, “Köç” povesti nəşr olundu.

Bu gün Azərbaycan artıq dünyada tanınmış multikulturalizm mərkəzlərindən biridir. H. Əliyev hələ keçən əsrdə “Xalqların dostluğu – ədəbiyyatların dostluğudur” devizi ilə tədbirlər, mədəniyyət və ədəbiyyat ongünlüklərinin keçirilməsi üçün şərait yaradırdı.

H. Əliyev sovet hakimiyyəti illərində böyük uzaqgörənliklə “Cənubi Azərbaycan problemi”nə toxunurdu. O qeyd edirdi ki, Cənubi Azərbaycandan olan yazıçıların əsərləri respublikada və respublikanın hüdudlarından kənarda geniş təbliğ edilməlidir. Ümumiyyətlə, Cənubi Azərbaycanla ədəbi əlaqələri möhkəmləndirmək, mədəniyyətin, mənəvi yaradıcılığın bütün sahələrində əlaqələri inkişaf etdirmək, toplanmış zəngin mənəvi-estetik təcrübəni qələm yoldaşlarına ötürmək barədə düşünmək lazımdır.

Yeni dövr Azərbaycan ədəbiyyatının son yarım əsrdəki inkişafında Heydər Əliyevin ədəbiyyat siyasətinin böyük rolu

Ulu öndərin XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatına verdiyi yüksək qiymətin ədəbiyyat tarixinin yaradılmasında dərin metodoloji və elmi əhəmiyyəti vardır.

H. Əliyev müstəqillik illərində yazıçıların X qurultayında ədəbiyyatımıza, sənətkarlarımıza münasibətlə bağlı bir mühüm məsələni də qeyd etmişdi: “Mən bu gün deməliyəm ki, Azərbaycanda dissident olmayıb. Amma sizin çoxlarınız dissident olmusunuz. Sizin dissident olmağınızı müsbət mənada deyirəm. Yaxşı ki, dissident olmusunuz. Əgər dissident olmasaydınız, Azərbaycan xalqında bu milli ruhu, bu əhvali-ruhiyyəni qaldıra bilməyəcəkdiniz. Əgər Bəxtiyar Vahabzadə dissident olmasaydı, Azərbaycan xalqının, gənclərinin şüuruna təsir edə bilməzdi. Əgər Xəlil Rza dissident olmasaydı, onun əsərlərinin təsiri güclü olmazdı. Bu gün bunları müsbət qiymətləndiririk. Əgər o vaxtlar onlar təqib olunmayıbsa, başqa yerlərdə olduğu kimi onları dissident adlandırmayıblarsa, onları nədənsə məhrum etməyiblərsə, demək, bu da bizim nailiyyətimizdir, bu da bizim o vaxtlar, çətin dövrdə apardığımız düzgün siyasətin nəticəsidir.

...Xəlil Rza Ulutürk kimi şəxsiyyətlər, böyük insanlar xalqımızı daim ruhlandırmiş, mübarizəyə çağırmiş, milli azadlıq uğrunda öz mübarizəsi ilə nümunə göstərmişlər.

Xəlil Rzanın Azərbaycan xalqı qarşısında xidmətləri əvəzsizdir. Onlar heç vaxt unudulmayacaq. Xəlil Rza xalqımıza böyük ədəbi irs qoymuş, mədəniyyətimizi, ədəbiyyatımızı zənginləşdirmişdir.

Xəlil Rza Azərbaycan xalqının milli azadlıq uğrunda mübarizəsinin ön cərgələrində getmiş, bu mübarizəyə qalxmış gənclərimizə həm alim, həm şair kimi, həm də hörmətli bir insan kimi örnək olmuşdur. O, daim Azərbaycanın müstəqilliyi duyğuları ilə yaşamış, həyatının şüurlu hissəsini buna nail olmağa sərf etmiş, böyük xidmətlər göstərmişdir.

Allaha şükürlər olsun ki, o, Azərbaycanın müstəqilliyinin şahidi olmuş, bunu görmüşdür.

Xəlil Rza bir vətəndaş, bir insan kimi bütün xüsusiyyətləri ilə həmişə sevilmişdir. Mən daim onun yaradıcılığına, insanlığına, vətəndaşlığına, ən çox cəsurluğuna, əyilməzliyinə, öz ideyalarından dönməzliyinə hörmət etmişəm, onu yüksək qiymətləndirmişəm. Ona görə də bu itki bütün Azərbaycan xalqı kimi, mənim üçün də böyük bir itkidir. Güman edirəm ki, Xəlil Rzanın parlaq həyatı, onun böyük vətəndaşlığı, milli azadlıq uğrunda mübarizliyi bütün azərbaycanlılar üçün nümunə olacaqdır. Əminəm ki, Xəlil Rza Azərbaycan xalqının qəlbində daim yaşayacaqdır”¹.

Akademik İ. Həbibbəyli yazır ki, yeni tarixi epoxada, ilk növbədə, görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin ədəbiyyat siyasətində formalaşmış ənənələri davam etdirilmişdir. Ölkəmizdə hazırkı şəraitdə dövlət səviyyəsində görkəmli sənətkarların yubileylərinin keçirilməsi, əsərlərinin latın qrafikası ilə yubiley nəşrlərinin hazırlanaraq

¹ <https://lib.aliyevheritage.org/az/9165216.html>

geniş oxucu auditoriyasına təqdim edilməsi onların bədii yaradıcılıq fəaliyyətlərinin inkişaf etdirilməsinə təkan verir. Həmçinin böyük xidmətləri nəzərə alınmaqla, tanınmış yazıçılara fəxri adların, fərdi təqaüdlərin və yaradıcı gəncliyin istedadlı nümayəndələrinə mükafatların verilməsi də ulu öndər tərəfindən əsas qoyulmuş ədəbi prosesin stimullaşdırılması siyasətinin konkret əməli işlərlə davamından ibarətdir.

Bütün bunlar Prezident İlham Əliyevin ədəbiyyat və mədəniyyət işinin müstəqillik dövrünün yüksək tələblərinə uyğun şəkildə inkişaf etdirilməsi tədbirlərini yeni səviyyəyə qaldırdığını qabarıq şəkildə nümayiş etdirir. Beləliklə, möhtərəm Prezidentimiz yeni tarixi epoxanın ədəbiyyat siyasətini formalaşdırır və ardıcıl olaraq da onu inkişaf etdirir. Müstəqil Azərbaycanda uğurla həyata keçirilən ədəbiyyat siyasəti yeni ədəbiyyat axtarışlarının və çağdaş ədəbi nəslin ərsəyə gəlməsi ilə nəticələnir. Müasir dövrün ədəbiyyat siyasəti azərbaycançılıq məfkurəsinin daha da zənginləşdirilməsinə xidmət edir.

Göründüyü kimi, yeni dövr Azərbaycan ədəbiyyatının son yarım əsrdəki inkişafında Heydər Əliyevin ədəbiyyat siyasətinin böyük rolu və təsiri olmuşdur. Əslində, Azərbaycanın son qırx ildəki ədəbiyyatı Heydər Əliyev epoxasının ədəbiyyatıdır. Ən yeni dövr Azərbaycan ədəbiyyatının bir məsul vəzifəsi də yeni tarixi epoxanın fonunda görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin mükəmməl, hərtərəfli şəkildə işlənmiş, ciddi ədəbi-tarixi meyarlara cavab verən bədii obrazını yaratmaqdan ibarətdir [3, s. 4].

Nəticə

Beləliklə, ulu öndər Heydər Əliyevin ədəbiyyatla bağlı çıxışları, müsahibələri, həyata keçirdiyi respublika və beynəlxalq səviyyəli tədbirlər böyük tarixi əhəmiyyət kəsb edir. Onun hakimiyyətə gəlişi ilə Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında, mədəniyyət, incəsənət sahəsində köklü dəyişikliklər dövrü, yeni inkişaf mərhələsi başladı. Bu dövrdə soykökə və tarixə dönüş, milli ədəbiyyatın və mədəniyyətin dövlət səviyyəsində himayə olunması söz sənətimizin sürətli inkişafına təkan verdi, ədəbi proses, bədii söz ustaları üçün yeni yaradıcılıq üfüqləri açdı, ədəbiyyatımızda milli özünüdərkə qayıdış prosesi, milli ruh və vətəndaşlıq mövqeyi genişlənərək dərinləşdi.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Heydər Əliyev və ədəbiyyat. (2009). Bakı, Şərq-Qərb. 248 s.
2. Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin Azərbaycan yazıçılarının X qurultayında nitqi. (30 oktyabr 1997).
<https://lib.aliyevheritage.org/az/9165216.html>

3. Həbibbəyli İ. (27 aprel 2010). Heydər Əliyevin dövlətçilik təlimində ədəbiyyat siyasəti və müasir dövr. “Azərbaycan” qəzeti, s. 4.
4. Hüseynova M. (2019). Missiya. Bakı, “ADPU” nəşriyyatı. 366 s.
5. Əhmədova S. (2013). Heydər Əliyev və ədəbi-tarixi proses. Bakı, Elm. 156 s.